

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत् ताः सृष्टा इन्द्राग्नी अपांगूहताः
सोऽचायत्प्रजापतिरिन्द्राग्नी वै मै प्रजा अपांगूक्षतामिति
स एतमैन्द्राग्रमेकादशकपालमपश्यत्तन्निर्वपत्तावस्मै प्रजाः
प्रासाधयतामिन्द्राग्नी वा एतस्य प्रजामपंगूहतो योऽलं प्रजायै
सन्प्रजां न विन्दत ऐन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वपेत्प्रजाकाम
इन्द्राग्नी (१)

एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै प्रजां प्रासाधयतो
विन्दते प्रजामैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वपेत्स्पर्धमानः
क्षेत्रे वा सजातेषु वेन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप-
धावति ताभ्यामेवेन्द्रियं वीर्यं भ्रातृव्यस्य वृद्धे वि पाप्मना
भ्रातृव्येण जयतेऽप वा एतस्मादिन्द्रियं वीर्यं क्रामति यः
सङ्ग्राममुपप्रयात्यैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्- (२)

वपेत्सङ्ग्राममुपप्रयास्यन्निन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप-

धावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं धत्तः सहेन्द्रियेण
 वीर्येणोपप्रयाति जयति त९ सङ्ग्रामं वि वा एष इन्द्रियेण
 वीर्येणर्ह्यते यः सङ्ग्रामं जयत्यैन्द्राग्रमेकादशकपालं
 निर्वपेत्सङ्ग्रामं जित्वेन्द्राग्री एव स्वेन भागधेयेनोपधावति
 तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं (३)

धत्तो नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृच्छतेऽप वा एतस्मादिन्द्रियं
 वीर्यं क्रामति य एति जनतामैन्द्राग्रमेकादशकपालं
 निर्वपेज्जनतामेष्यन्निन्द्राग्री एव स्वेन भागधेयेनोपधावति
 तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं धत्तः सहेन्द्रियेण वीर्येण जनतामेति
 पौष्णं चरुमनुनिर्वपेत्पूषा वा इन्द्रियस्य वीर्यस्यानुप्रदाता
 पूषणमेव (४)

स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मा इन्द्रियं वीर्यमनु
 प्रयच्छति क्षेत्रपत्यं चरुं निर्वपेज्जनतामागत्येयं वै क्षेत्रस्य
 पतिरस्यामेव प्रतिष्ठत्यैन्द्राग्रमेकादशकपालमुपरिष्ठा-
 निर्वपेदस्यामेव प्रतिष्ठायैन्द्रियं वीर्यमुपरिष्ठादात्मन्धत्ते॥ (५)

प्रजाकाम इन्द्राग्नी उपप्रयात्यैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वीर्यं पूषणमेवैकान्नचत्वारिंशच्च॥ [१]

अग्रये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो
दर्शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वा-
ऽतिपादयेत्पथो वा एषोऽध्यपथेनैति यो दर्शपूर्णमासयाजी
सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वाऽतिपादयत्यग्निमेव पथिकृतः
स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनमपथात्पन्थामपि
नयत्यनुद्धान्दक्षिणा वही ह्येष समृद्ध्या अग्रये व्रतपतये (६)

पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निः सन्नव्रत्यमिव
चरेदग्निमेव व्रतपतिः स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं
व्रतमालम्भयति व्रत्यो भवत्यग्रये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेद्य रक्षांसि सचैरन्नग्निमेव रक्षोहणः स्वेन
भागधेयेनोपधावति स एवास्माद्रक्षांस्यपहन्ति निशितायां
निर्वपे- (७)

निशितायां हि रक्षांसि प्रेरते सम्प्रेर्णान्येवैनानि
हन्ति परिश्रिते याजयेद्रक्षसामनन्ववचाराय रक्षोघ्नी
याज्यानुवाक्ये भवतो रक्षसां स्तृत्या अग्रये रुद्रवते
पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचरन्नेषा वा अस्य घोरा

त॒नूर्य॑द्रु॒द्रस्त॑स्मा॒ ए॒वैन॒मावृ॑श्चति॒ ता॒जगा॑र्ति॒माच्छ॑त्य॒ग्रये॑
 सुर॑भि॒मते॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्यस्य॒ गावो॑ वा
 पुरु॑षा - (८)

वा प्र॒मीये॑र॒न् यो वा॑ बिभी॒यादे॑षा वा अ॒स्य भेष॑ज्या
 त॒नूर्य॑त्सु॒रभि॑मती॒ तयै॑वास्मै॒ भेष॑जं क॑रोति॒ सुर॑भि॒मते॑ भवति
 पू॒तीग॒न्धस्या॑प॒हत्या॒ अ॒ग्रये॒ क्षाम॑वते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं
 निर्व॑पे॒त्सङ्गामे॒ सं य॑त्ते भा॒ग॒धेये॑नै॒वैन॑ श॒मयि॑त्वा परा॑न॒भि
 निर्दि॑शति॒ यम॑वरेषां॒ विद्ध॑न्ति॒ जीव॑न्ति॒ स यं प॑रेषां॒ प्र स
 मी॑यते॒ जय॑न्ति॒ त॑ सङ्गाम- (९)

म॒भि वा ए॒ष ए॒तानु॑च्यति॒ येषां॑ पूर्वा॒परा अ॒न्वञ्चः॑ प्र॒मीय॑न्ते
 पुरु॑षाहु॒तिर्ह्यस्य॑ प्रि॒यत॑मा॒ऽग्रये॒ क्षाम॑वते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं
 निर्व॑पे॒द्वाग॒धेये॑नै॒वैन॑ श॒मय॑ति॒ नैषां॑ पु॒राऽऽयु॑षोऽप॑रः
 प्र॒मीय॑ते॒ऽभि वा ए॒ष ए॒तस्य॑ गृ॒हानु॑च्यति॒ यस्य॑ गृ॒हान्द॑ह॒त्य॒ग्रये॒
 क्षाम॑वते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्वाग॒धेये॑नै॒वैन॑ श॒मय॑ति॒
 नास्या॑प॑रं गृ॒हान्द॑हति॥ (१०)

अ॒ग्नये॑ का॒माय॑ पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेद्यं॒ कामो॑
 नोप॑नमेद॒ग्निमे॒व का॒मः॒ स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ स
 ए॒वैनं॑ का॒मेन॑ सम॒र्द्धय॑त्यु॒पैनं॑ का॒मो न॑मत्य॒ग्नये॑ यवि॑ष्ठाय
 पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेत्स्पर्ध॑मानः॒ क्षेत्रे॑ वा स॒जातेषु॑
 वाऽ॒ग्निमे॒व यवि॑ष्ठः॒ स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ तेनै॒वेन्द्रि॑यं
 वी॒र्यं॑ भ्रातृ॒व्यस्य॑ (११)

यु॒वते॒ वि पा॒प्मना॒ भ्रातृ॑व्येण॒ जय॑तेऽ॒ग्नये॑ यवि॑ष्ठाय
 पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेदभिच॒र्यमा॑णोऽ॒ग्निमे॒व यवि॑ष्ठः॒
 स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑द्रक्षा॒सि य॑वयति॒
 नैन॑मभिच॒रन्त्स्त्वृ॑णुतेऽ॒ग्नय॑ आयु॑ष्मते॒ पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पालं॒
 निर्व॑पेद्यः॒ का॒मये॑त॒ सर्व॑मायु॑रिया॒मित्य॒ग्निमे॒वाऽऽयु॑ष्मन्तः॒
 स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ स ए॒वास्मि॑- (१२)

त्रायु॑र्दधाति॒ सर्व॑मायु॑रेत्य॒ग्नये॑ जा॒तवे॑दसे॒ पु॒रोडा॑श-
 म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेद्भूति॑का॒मोऽ॒ग्निमे॒व जा॒तवे॑दसः॒ स्वेन॑
 भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ स ए॒वैनं॑ भूति॑ गमयति॒ भव॑त्ये॒वाग्नये॑
 रुक्म॑ते॒ पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेद्ब्रुक्का॑मोऽ॒ग्निमे॒व रुक्म॑न्तः॒
 स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्नुचं॑ दधाति॒ रोच॑त

ए॒वाग्र॒ये तेज॑स्वते पुरो॒डाश॑- (१३)

म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेत्तेज॑स्कामोऽग्निमे॒व तेज॑स्वन्तुः
स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति स ए॒वास्मि॒न्तेजो॑ दधाति
तेज॑स्व्ये॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ सा॒हन्त्याय॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं
निर्व॑पेत्सीक्ष॑माणोऽग्निमे॒व सा॑हन्त्यः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑-
धावति॒ तेनै॒व स॑हते॒ यः सी॑क्षते॥ (१४)

भ्रातृ॑व्यस्यास्मिन्तेज॑स्वते पुरो॒डाश॑म॒ष्टात्रि॑ंशच्च॥ [३]

अ॒ग्नये॑ऽन्न॒वते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेद्यः का॒मये॑तान्न॒-
वा॒न्त्स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्न॑वन्तुः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति स
ए॒वैन॑मन्न॒वन्तं करो॑त्यन्न॒वाने॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ऽन्ना॒दाय॑ पुरो॒डाश॑-
म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेद्यः का॒मये॑तान्ना॒दः स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्ना॑दः
स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति स ए॒वैन॑मन्ना॒दं करो॑त्यन्ना॒दः (१५)

ए॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ऽन्न॒पतये॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेद्यः
का॒मये॑तान्न॒पतिः स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्न॑पतिः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑-
धावति॒ स ए॒वैन॑मन्न॒पतिं करो॑त्यन्न॒पतिरे॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑
प॒व॒मा॒नाय॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेद्ग्नये॑ पा॒व॒का॒या॒ग्नये॑
शुच॑ये॒ ज्यो॒गो॒मया॒वी यद्ग्नये॑ प॒व॒मा॒नाय॑ निर्व॑पति

प्राणमेवास्मिन्तेन दधाति यदग्नये (१६)

पावकाय वाचमेवास्मिन्तेन दधाति यदग्नये शुचय
आयुरेवास्मिन्तेन दधात्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येवैतामेव
निर्वपेच्चक्षुष्कामो यदग्नये पवमानाय निर्वपति प्राणमेवा-
स्मिन्तेन दधाति यदग्नये पावकाय वाचमेवास्मिन्तेन दधाति
यदग्नये शुचये चक्षुरेवास्मिन्तेन दधाति (१७)

उत यद्यन्धो भवति प्रैव पश्यत्यग्नये पुत्रवते पुरोडाश-
मृष्टाकपालं निर्वपेदिन्द्राय पुत्रिणे पुरोडाशमेकादशकपालं
प्रजाकामोऽग्निरेवास्मै प्रजां प्रजनयति वृद्धामिन्द्रः
प्रयच्छत्यग्नये रसंवतेऽजक्षीरे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत
रसवान्थस्यामित्यग्निमेव रसवन्तः३ स्वेन भागधेयेनोपधावति
स एवैनः३ रसवन्तं करोति (१८)

रसवानेव भवत्यजक्षीरे भवत्याग्नेयी वा एषा यदजा
साक्षादेव रसमवरुन्धेऽग्नये वसुमते पुरोडाशमृष्टाकपालं
निर्वपेद्यः कामयेत वसुमान्थस्यामित्यग्निमेव वसुमन्तः३ स्वेन
भागधेयेनोप धावति स एवैनं वसुमन्तं करोति वसुमानेव
भवत्यग्नये वाजसृते पुरोडाशमृष्टाकपालं निर्वपेत्सङ्ग्रामे सं

यत्ते वाजं (१९)

वा ए॒ष सि॑सी॒रष॑ति॒ यः सं॑ङ्गामं जिगी॑षत्य॒ग्निः खलु॑ वै
दे॒वानां॑ वाज॒सृद॑ग्निमे॒व वा॑ज॒सृत॑ ५ स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒
धाव॑ति॒ वाज॑ ५ ह॒न्ति वृ॒त्रं ज॑यति॒ त ५ सं॑ङ्गाममथो
अ॒ग्निरि॑व न प्र॑ति॒धृषे॑ भवत्य॒ग्नये॑ऽग्न॒िवते॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं
निर्व॑पेद्यस्या॒ग्राव॑ग्निसं॒भ्युद्ध॑रे॒युर्निर्दि॑ष्टभा॒गो वा ए॒तयो॑र॒न्यो-
ऽनि॑र्दिष्टभा॒गोऽन्य॑स्तौ स॒म्भवं॑न्तौ यज॑मान- (२०)

म॒भिस॑म्भ॒वतः॑ स ई॒श्वर॑ आ॒र्तिमा॑र्तो॒र्यद॑ग्नये॑ऽग्न॒िवते॑
निर्व॑पति॒ भा॒गधे॑येनै॒वैनौ॑ श॒मय॑ति॒ ना॒र्तिमा॑र्छति॒ यज॑मानो-
ऽग्नये॑ ज्योति॑ष्मते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेद्यस्या॒ग्निरुद्ध॑तो-
ऽहु॑तेऽग्न॒िहो॒त्र उ॒द्वाये॑दप॑र आ॒दीप्या॑नू॒द्धृत्य॑ इत्या॑हुस्तत्तथा॒ न
का॒र्यं यद्वा॑ग॒धेयं॑म॒भि पूर्वं॑ उद्ध्रियते॒ किम॑परोऽभ्यु- (२१)

द्ध्रिये॑तेति॒ तान्ये॑वाव॒क्षाणा॑नि सन्नि॒धाय॑ म॒न्थेदि॑तः प्र॒थमं॑
ज॒ज्ञे अ॒ग्निः स्वा॑द्योने॒रधि॑ जा॒तवे॑दाः। स गा॑यत्रि॒या त्रि॑ष्टुभा॒
जग॑त्या दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं व॑हतु प्र॒जान॑न्निति॒ छन्दा॑भिरे॒वैन॑ ५
स्वा॑द्योनेः प्र॒जन॑यत्येष वाव सोऽग्न॒िरित्या॑हु॒ज्योति॑स्त्वा अ॒स्य

परांपतितमिति यदग्नये ज्योतिष्मते निर्वपति यदेवास्य
ज्योतिः परांपतितं तदेवावरुन्धे॥ (२२)

करोत्यन्नादो दधाति यदग्नये शुचये चक्षुरेवास्मिन्तेन दधाति करोति वाजं यजमानमुदेवास्य

षट्॥ [४]

वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेद्वारुणं चरुन्दधिक्राव्णे
चरुमभिशस्यमानो यद्वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति
संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरेणैवैनं स्वदयत्यपं
पापं वर्णं हते वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति
दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यन्दक्षिणा पवित्रं वै हिरण्यं
पुनात्येवैनमाद्यमस्यान्नं भवत्येतामेव निर्वपेत्प्रजाकामः
संवत्सरः (२३)

वा एतस्याशान्तो योनिं प्रजायै पशूनान्निर्दहति योऽलं
प्रजायै सन्प्रजां न विन्दते यद्वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति
संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरमेव भागधेयेन शमयति
सोऽस्मै शान्तः स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयति वारुणेनैवैनं
वरुणपाशान्मुञ्चति दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यन्दक्षिणा
पवित्रं वै हिरण्यं पुनात्येवैनम् (२४)

विन्दते॑ प्र॒जां वै॑श्वान॒रं द्वा॑दश॒कपा॒लं निर्व॑पेत्पु॒त्रे जा॒ते
 यद॒ष्टाक॑पा॒लो भव॑ति गाय॒त्रियै॑वैनं ब्र॒ह्मव॑र्च॒सेन॑ पु॒नाति॒
 यन्न॑व॒कपा॒लस्त्रि॑वृ॒तैवा॒स्मिन्ते॒जो द॑धाति॒ यद्व॑श॒कपा॒लो
 वि॒राजै॑वा॒स्मिन्न॒न्नाद्यं॑ द॑धाति॒ यदे॒काद॑श॒कपा॒लस्त्रि॑ष्टु॒भैवा॒-
 स्मिन्नि॑न्द्रि॒यं द॑धाति॒ यद्वा॑द॒शक॑पा॒लो जग॑त्यै॒वास्मि॑न्प॒शून् द॑-
 धाति॒ यस्मि॑ञ्जा॒त ए॒तामि॑ष्टि॒न्निर्व॑पति॒ पूतः॑ (२५)

ए॒व ते॑ज॒स्व्यन्ना॒द इन्द्रि॑या॒वी प॑शु॒मान्भव॑त्य॒व वा
 ए॒ष सु॑व॒र्गालो॒काच्छि॑द्यते॒ यो द॑र्श॒पूर्ण॑मा॒सया॒जी
 सन्न॑मा॒वास्यां॑ वा पौ॒र्णमा॒सीं वा॑ऽतिपा॒दय॑ति सु॒वर्गा॒य
 हि लो॒काय॑ द॑र्श॒पूर्ण॑मा॒सावि॑ज्येते॒ वैश्वान॑रं द्वा॒दश॑क॒पा॒लं
 निर्व॑पेदमा॒वास्यां॑ वा पौ॒र्णमा॒सीं वा॑ऽतिपा॒द्य सं॑व॒त्सरो॒ वा
 अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः सं॑व॒त्सर॑मे॒व प्री॑णा॒त्यथो॑ सं॒वत्सर॑मे॒वास्मा॑
 उप॑दधाति सु॒वर्ग॑स्य॒ लोक॑स्य॒ सम॑ष्ट्यै (२६)

अथो॑ दे॒वता॑ ए॒वान्वा॒रभ्य॑ सु॒वर्ग॑लो॒कमे॑ति वी॒र॒हा वा
 ए॒ष दे॒वानां॑ यो॑ऽग्निमु॒द्वास॑यते॒ न वा॑ ए॒तस्य॑ ब्रा॒ह्म॒णा
 ऋ॒ताय॑वः॒ पुरा॑ऽन्नम॒क्षत्रा॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पा॒लं निर्व॑पेद्वैश्वान॒रं
 द्वा॒दश॑क॒पा॒लम॒ग्निमु॒द्वास॑यिष्यन् यद॒ष्टाक॑पा॒लो भव॑त्य॒ष्टाक्ष॑रा

गायत्री गायत्रौऽग्निर्यावानेवाग्निस्तस्मां आतिथ्यं करोत्यथो
यथा जनं यतेऽवसं करोति तादृक् (२७)

एव तद्द्वादशकपालो वैश्वानरो भवति द्वादश मासाः
संवत्सरः संवत्सरः खलु वा अग्निर्योनिः स्वामेवैनं
योनिं गमयत्याद्यमस्यान्नं भवति वैश्वानरं द्वादश-
कपालं निर्वपेन्मारुतं सप्तकपालङ्गामकाम आहवनीये
वैश्वानरमधिश्रयति गार्हपत्ये मारुतं पापवस्यसस्य विधृत्यै
द्वादशकपालो वैश्वानरो भवति द्वादश मासाः संवत्सरः
संवत्सरेणैवास्मै सजाताऽश्वावयति मारुतो भवति (२८)

मारुतो वै देवानां विशो देवविशेनैवास्मै मनुष्यविशमवरुन्धे
सप्तकपालो भवति सप्तगणा वै मारुतो गणश एवास्मै
सजातानवरुन्धेऽनूच्यमान आसादयति विशमेवास्मा
अनुवर्त्मानं करोति॥ (२९)

प्रजाकामः संवत्सरः पुनात्येवैनं पृतः समष्टौ तादृङ्मारुतो भवत्येकान्नत्रिंशच्च॥—[५]

आदित्यं चरुं निर्वपेत्सङ्गाममुपप्रयास्यन्नियं वा
अदितिर्स्यामेव पूर्वे प्रतितिष्ठन्ति वैश्वानरं द्वादश-
कपालं निर्वपेदायतनङ्गत्वा संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः

संवत्सरः खलु वै देवानामायतनमेतस्माद्वा आयतनाद्देवा
 असुरानजयन् यद्वैश्वानरं द्वादशकपालन्निर्वपति देवाना-
 मेवायतने यतते जयति त॥ सङ्ग्राममेतस्मिन्वा एतौ
 मृजाते (३०)

यो विद्विषाणयोरन्नमत्ति वैश्वानरं द्वादशकपालं
 निर्वपेद्विद्विषाणयोरन्नञ्जग्ध्वा संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः
 संवत्सरस्वदितमेवात्ति नास्मिन्मृजाते संवत्सराय वा
 एतौ सममाते यौ सममाते तयोर्यः पूर्वोऽभिद्रुह्यति तं
 वरुणो गृह्णाति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत्सममानयोः
 पूर्वोऽभिद्रुह्य संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरमेवात्वा
 निर्वरुणम् (३१)

पुरस्तादभिद्रुह्यति नैनं वरुणो गृह्णात्याव्यं वा एष
 प्रतिगृह्णाति योऽविं प्रतिगृह्णाति वैश्वानरं द्वादश-
 कपालं निर्वपेदविं प्रतिगृह्य संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः
 संवत्सरस्वदितामेव प्रतिगृह्णाति नाव्यं प्रतिगृह्णात्यात्मनो
 वा एष मात्रामाप्नोति य उभयादत्प्रतिगृह्णात्यश्वं वा पुरुषं

वा वैश्वान॒रं द्वा॒द॒श॒क॒पा॒लं निर्व॑पेदुभ॒याद॑त् (३२)

प्र॒ति॒गृ॒ह्यं सं॒व॒त्स॒रो वा अ॒ग्नि॒र्वै॒श्वान॒रः सं॒व॒त्स॒रस्व॑दि॒तमे॒व
प्र॒ति॒गृ॒ह्णा॒ति ना॒त्म॒नो मा॒त्रा॒मा॒प्नो॒ति वै॒श्वान॒रं द्वा॒द॒श॒क॒पा॒लं
निर्व॑पे॒त्स॒नि॒मे॒ष्यन्त्सं॒व॒त्स॒रो वा अ॒ग्नि॒र्वै॒श्वान॒रो य॒दा ख॒लु
वै सं॒व॒त्स॒रञ्ज॒न॒ता॒याश्च॒र॒त्यथ॒ स ध॑ना॒र्घो भ॑वति॒ यद्वै॒श्वान॒रं
द्वा॒द॒श॒क॒पा॒लन्निर्व॑प॒ति सं॒व॒त्स॒रसा॑तामे॒व स॒नि॒म॒भि प्र॑च्य॒वते॒
दा॒न॒का॒मा अ॒स्मै प्र॒जा भ॑वन्ति॒ यो वै सं॒व॒त्स॒रम् (३३)

प्र॒यु॒ज्य न वि॑मु॒ञ्च॒त्य॑प्रति॒ष्ठानो॒ वै स भ॑वत्ये॒तमे॒व
वै॒श्वान॒रं पु॒न॒रा॒ग॒त्य निर्व॑पे॒द्यमे॒व प्र॑यु॒ङ्क्ते तं भा॑ग॒धेये॑न
वि॑मु॒ञ्च॒ति प्र॒ति॒ष्ठि॒त्यै य॒या र॒ज्ज्वो॑त्त॒माङ्गा॒मा॒जे॒त्तां भ्रातृ॑व्याय॒
प्र॒हि॒णु॒यान्नि॒र्ऋ॒तिमे॒वास्मै॒ प्र॒हि॒णो॒ति॥ (३४)

—[६]निर्व॑रु॒णं व॑पेदुभ॒याद॑द्यो वै सं॒व॒त्स॒रः ष॒ट्त्रिं॑शच्च।]

ऐ॒न्द्रं च॒रुं निर्व॑पेत्प॒शुका॑म ऐ॒न्द्रा वै प॒शव॒ इन्द्र॑मे॒व
स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॑नोप॒धा॒वति॒ स ए॒वास्मै॑ प॒शून्प्र॑यच्छति
प॒शुमा॑ने॒व भ॑वति॒ चरु॑र्भवति॒ स्वा॒दे॒वास्मै॑ योनेः॒
प॒शून्प्र॑ज॒नय॑तीन्द्रा॒येन्द्रि॑याव॒ते पुरो॒डा॒शमे॒का॒द॒श॒क॒पा॒लं

निर्वपेत्पशुकाम इन्द्रियं वै पशव इन्द्रमेवेन्द्रियावन्तः॑ स्वेन
भागधेयेनोपधावति सः (३५)

एवास्मा इन्द्रियं पशून्प्रयच्छति पशुमानेव भवतीन्द्राय
घर्मवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामो
ब्रह्मवर्चसं वै घर्म इन्द्रमेव घर्मवन्तः॑ स्वेन भागधेयेनोप-
धावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव
भवतीन्द्रायार्कवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदन्नकामो-
ऽर्को वै देवानामन्नमिन्द्रमेवार्कवन्तः॑ स्वेन भागधेयेन (३६)

उपधावति स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव भवतीन्द्राय
घर्मवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रायेन्द्रियावत
इन्द्रायार्कवते भूतिकामो यदिन्द्राय घर्मवते निर्वपति शिर
एवास्य तेन करोति यदिन्द्रायेन्द्रियावत आत्मानमेवास्य
तेन करोति यदिन्द्रायार्कवते भूत एवान्नाद्ये प्रतितिष्ठति
भवत्येवेन्द्राय (३७)

अ॒हो॒मुचै॑ पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः पाप्मनां
गृहीतः स्यात्पाप्मा वा अ॒ह इन्द्रमेवा॒होमुच॑ः स्वेन
भागधेयेनोपधावति स एवैनं पाप्मनोऽ॒हंसो॑ मुञ्चतीन्द्राय

वैमृधाय॑ पुरोडाश॑मेकादशकपालं॑ निर्वपेद्यं॑ मृधोऽभि॑
प्रवेपैरत्राष्ट्राणि॑ वाऽभिसंमियुरिन्द्रमेव॑ वैमृधः॑ स्वेन॑
भागधेयेनोपधावति॑ स एवास्मान्मृधः॑ (३८)

अपहन्तीन्द्राय॑ त्रात्रे॑ पुरोडाश॑मेकादशकपालं॑ निर्वपेद्वद्धो॑
वा॑ परियत्तो॑ वेन्द्रमेव॑ त्रातारः॑ स्वेन॑ भागधेयेनोपधावति॑
स एवैनत्रायत॑ इन्द्रायार्कश्वमेधवते॑ पुरोडाश॑मेकादशकपालं॑
निर्वपेद्यं॑ महायज्ञो॑ नोपनमेदेते॑ वै महायज्ञस्यान्त्ये॑ तनू॑
यदर्काश्वमेधाविन्द्रमेवार्काश्वमेधवन्तः॑ स्वेन॑ भागधेयेनोप॑-
धावति॑ स एवास्मा॑ अन्ततो॑ महायज्ञश्चावयत्युपैनं॑ महायज्ञो॑
नमति॥ (३९)

इन्द्रियावन्तः॑ स्वेन॑ भागधेयेनोपधावति॑ सोऽर्कवन्तः॑ स्वेन॑ भागधेयेनैवेन्द्रायास्मान्मृधोऽस्मै॑

सप्त च॥ ————— [७]

इन्द्रायान्वृजवे॑ पुरोडाश॑मेकादशकपालं॑ निर्वपेद्वामकाम॑
इन्द्रमेवान्वृजुः॑ स्वेन॑ भागधेयेनोप॑ धावति॑ स एवास्मै॑
सजा॒ताननु॑कान्करोति॑ ग्राम्ये॑व भवतीन्द्राण्यै॑ चरुं॑ निर्वपेद्यस्य॑
सेनाऽसंशितेव॑ स्यादिन्द्राणी॑ वै सेनायै॑ देवतेन्द्राणीमेव॑
स्वेन॑ भागधेयेनोपधावति॑ सैवास्य॑ सेना॑ संश्यति॑

बल्वजानपि (४०)

इद्धो सन्नह्येद्वौर्यत्राधिष्कन्ता न्यमेहत्ततो बल्वजा
उदतिष्ठन्गवामेवैनं न्यायमपिनीय गा वेदयतीन्द्राय मन्युमते
मनस्वते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत्सङ्ग्रामे सं यत्त
इन्द्रियेण वै मन्युना मनसा सङ्ग्रामं जयतीन्द्रमेव मन्युमन्तं
मनस्वन्तुः स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्निन्द्रियं
मन्युं मनो दधाति जयति तम् (४१)

सङ्ग्राममेतामेव निर्वपेद्यो हतमनाः स्वयं पाप इव
स्यादेतानि हि वा एतस्मादपक्रान्तान्यथैष हतमनाः स्वयं
पाप इन्द्रमेव मन्युमन्तं मनस्वन्तुः स्वेन भागधेयेनोपधावति
स एवास्मिन्निन्द्रियं मन्युं मनो दधाति न हतमनाः स्वयं
पापो भवतीन्द्राय दात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः
कामयेत् दानकामा मे प्रजाः स्युः (४२)

इतीन्द्रमेव दातारुः स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै
दानकामाः प्रजाः करोति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्तीन्द्राय
प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यस्मै प्रत्तमिव सन्न
प्रदीयेतेन्द्रमेव प्रदातारुः स्वेन भागधेयेनोपधावति स

ए॒वास्मै॒ प्रदा॑पय॒तीन्द्रा॑य सु॒त्राम्णे॑ पुरो॒डाश॑मेकादशकपालं
निर्व॑पेदप॒रुद्धो॑ वा (४३)

अ॒प॒रु॒द्धमा॑नो वेन्द्र॑मेव सु॒त्रामा॑णः॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑-
धावति॒ स ए॒वैन॑त्रायतेऽनप॒रुद्धो॑ भ॒वतीन्द्रो॑ वै स॒दृङ्
दे॒वता॑भिरासी॒त्स न व्या॑वृ॒तम॑गच्छ॒त्स प्र॒जाप॑तिमुपा॒धाव॑त्तस्मा॑
ए॒तमै॒न्द्रमे॑कादशकपालं नि॒र॒व॒प॒त्तेनै॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒य
म॑दधाच्छ॒क्करी॑ याज्यानुवा॒क्ये अ॑करो॒द्वज्रो॑ वै श॒क्करी॑
स ए॒नं व॒ज्रो भू॒त्या ऐ॒न्ध (४४)

सोऽभ॒व॒त्सोऽबि॑भेद्भूतः प्र मा॑ धक्ष्यतीति॒ स प्र॒जाप॑तिं
पुन॑रुपा॒धाव॒त्स प्र॒जाप॑तिः श॒क्क॒र्या अधि॑ रे॒वती॒न्नि॒र॒मिमी॑त
शान्त्या॒ अप्र॑दाहाय॒ योऽल॑ङ् श्रि॒यै स॒न्ध॒स॒दृङ्ख॑समा॒नैः
स्या॑त्तस्मा॑ ए॒तमै॒न्द्रमे॑कादशकपालं निर्व॑पेदिन्द्र॑मेव स्वेन॑
भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं द॑धाति रे॒वती॑
पुरो॑नुवा॒क्या भ॑वति॒ शान्त्या॒ अप्र॑दाहाय॒ श॒क्करी॑ या॒ज्या व॒ज्रो
वै श॒क्करी॑ स ए॒नं व॒ज्रो भू॒त्या इ॒न्धे भ॑वत्ये॒व॥ (४५)

अपि॒ तङ् स्यु॑र्वैन्ध भवति॒ चतु॑र्दश च॥ [८]

आ॒ग्ना॒वैष्ण॑वमेकादकपालं निर्व॑पेदभि॒चर॑न्त्सर॒स्वत्या॑ज्य-

भागा॒ स्याद्वा॑र्हस्प॒त्यश्च॒र्यदा॑ग्नावैष्ण॒व एका॑दशकपालो॒
भवं॑त्यग्निः सर्वा॑ दे॒वता॒ विष्णु॑र्यज्ञो दे॒वता॑भिश्चै॒वैनं॑ य॒ज्ञेन॑
चा॒भिच॑रति॒ सर॑स्व॒त्याज्य॑भागा भवति॒ वाग्वै॑ सर॑स्वती
वा॒चैवैन॑म॒भिच॑रति॒ बार्ह॑स्प॒त्यश्च॒रुर्भव॑ति॒ ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॑
बृ॒हस्प॑तिर्ब्रह्म॑णै॒वैन॑म॒भिच॑रति (४६)

प्रति॒ वै प॒रस्ता॑दभिच॑रन्तम॒भिच॑रन्ति॒ द्वेद्वे॑ पुरो॒नुवा॑क्ये
कुर्या॑दति॒प्रयु॑क्त्या ए॒तयै॒व य॑जेताभिच॑र्यमा॒णो दे॒वता॑भिरे॒व
दे॒वताः॑ प्रति॒चर॑ति॒ य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञं वा॒चा वाचं॑ ब्रह्म॑णा
ब्रह्म॒ स दे॒वता॑श्चै॒व य॒ज्ञं च॑ म॒द्ध्यतो॑ व्य॒वस॑र्पति॒
तस्य॒ न कु॑तश्च॒नोपा॑व्या॒धो भ॑वति॒ नैन॑म॒भिच॑रन्स्तृणु॑त
आग्नावैष्ण॒वमे॑का॒दश॑कपालं॒ निर्व॑पेद्यं य॒ज्ञो न॑ (४७)

उ॒प॒नमे॑दग्निः सर्वा॑ दे॒वता॒ विष्णु॑र्यज्ञो॒ऽग्निश्चै॒व विष्णुं॑ च॒
स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तावे॒वास्मै॑ य॒ज्ञं प्र॑यच्छ॒त उपै॑नं
य॒ज्ञो न॑म॒त्याग्नावैष्ण॑वं घृ॒ते च॒रुं निर्व॑पेच्चक्षु॑ष्कामो॒ऽग्नेर्वै॑ चक्षु॑षा
मनु॑ष्या॒ वि प॑श्यन्ति॒ य॒ज्ञस्य॑ दे॒वा अ॒ग्निश्चै॒व विष्णुं॑ च॒ स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तावे॒व (४८)

अ॒स्मिश्च॑क्षु॑र्धत्तश्चक्षु॑ष्माने॒व भ॑वति॒ धे॒न्वै वा ए॒तद्रेतो॑

यदाज्यमनडुहस्तण्डुला मिथुनादेवास्मै चक्षुः प्रजंनयति
 घृते भवति तेजो वै घृतन्तेजश्चक्षुस्तेजसैवास्मै
 तेजश्चक्षुरवरुन्ध इन्द्रियं वै वीर्यं वृद्धे भ्रातृव्यो यजमानो-
 ऽयंजमानस्याद्धरकल्पां प्रति निर्वपेद्भ्रातृव्ये यजमाने
 नास्यैन्द्रियम् (४९)

वीर्यं वृद्धे पुरा वाचः प्रवदितोनिर्वपेद्यावत्येव
 वाक्तामप्रोदितां भ्रातृव्यस्य वृद्धे तामस्य वाचं प्रवदन्तीमन्या
 वाचोऽनु प्रवदन्ति ता इन्द्रियं वीर्यं यजमाने दधत्याग्नावैष्णव-
 मृष्टाकपालं निर्वपेत्प्रातः सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा
 स्याद्द्वार्हस्पत्यश्चरुर्यदष्टाकपालो भवत्यष्टाक्षरा गायत्री
 गायत्रं प्रातः सवनं प्रातः सवनमेव तेनाप्रोति (५०)

आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेन्माध्यन्दिनस्य
 सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्द्वार्हस्पत्यश्चरुर्यदेका-
 दशकपालो भवत्येकादशाक्षरा त्रिष्टुप्त्रैष्टुभं माध्यन्दिनं सवनं
 माध्यन्दिनमेव सवनन्तेनाप्रोत्याग्नावैष्णवं द्वादशकपालं
 निर्वपेत्तृतीयसवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्द्वार्ह-

स्प॒त्यश्च॒रुर्यद्वा॑द॒शक॑पालो॒ भव॑ति॒ द्वाद॑शाक्षरा॒ जग॑ती॒
जा॒ग॒त॒न्तृ॒ती॒यस॑व॒नन्तृ॒ती॒यस॑व॒नमे॒व तेना॑प्नोति॒ दे॒वता॑भिरे॒व
दे॒वताः॑ (५१)

प्र॒ति॒चर॑ति॒ य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञं वा॒चा वाचं॑ ब्रह्म॑णा॒ ब्रह्म॑
क॒पालै॑रे॒व छ॒न्दाः स्या॑न्प्रोति॒ पुरो॒डाशैः॑ स॒र्वना॑नि
मै॒त्राव॑रुणमेकं क॒पालं॑ निर्व॒पेद्व॑शा॒यै का॒ले यै॒वासौ॑ भ्रातृ॒व्यस्य॑
व॒शाऽनू॑ब॒न्ध्या सो॑ ए॒वैषै॑तस्यैकं क॒पालो॒ भव॑ति॒ नहि॑ क॒पालैः॑
प॒शुम॑र॒हत्या॑प्तुम्॥ (५२)

ब्रह्मणैवेनमभिचरति यज्ञो न तावेवास्यैन्द्रियमाप्नोति देवताः सप्तत्रिंशच्च। १॥ — [१]

अ॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोच॒त॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्रा॒यश्चित्ति॑मैच्छ॒न्तस्मा॑
ए॒त॑ सौ॒मारौ॒द्रं च॒रुं नि॑र॒वप॑न्तेनै॒वास्मि॑न्नु॒चम॑दधुर्यो
ब्र॒ह्मव॑र्च॒सका॑मः स्यात्तस्मा॑ ए॒त॑ सौ॒मारौ॒द्रं च॒रुं
निर्व॑पे॒त्सोमं॑श्चै॒व रु॒द्रं च॒ स्वेन॑ भा॒गधे॑ये॒नोप॑धावति॒
तावे॑वास्मिन्ब्रह्मवर्च॒सन्ध॑त्तो ब्रह्मवर्च॒स्यै॒व भ॑वति॒ ति॒ष्यापू॑र्णमा॒से
निर्व॑पेद्व॒द्रः (५३)

वै ति॒ष्यः सोमः॑ पू॒र्णमा॑सः सा॒क्षादे॒व ब्र॒ह्मव॑र्च॒सम॑व॒रुन्धे॑
परि॑श्रिते याजयति ब्रह्मवर्च॒सस्य॑ परि॑गृहीत्यै श्वे॒तायै॑

श्वेतवत्सायै दुग्धं मथितमाज्यं भवत्याज्यं प्रोक्षणमाज्येन
मार्जयन्ते यावदेव ब्रह्मवर्चसं तत्सर्वं करोत्यति ब्रह्मवर्चसं
क्रियत इत्याहुरीश्वरो दुश्श्र्मा भवितोरिति मानवी ऋचौ
धाय्ये कुर्याद्यद्वै किं च मनुरवदत्तद्वेषजम् (५४)

भेषजमेवास्मै करोति यदि बिभीयाद्दुश्श्र्मा भविष्यामीति
सोमापौष्णं चरुं निर्वपेत्सौम्यो वै देवतया पुरुषः पौष्णाः
पशवः स्वयेवास्मै देवतया पशुभिस्त्वचं करोति न दुश्श्र्मा
भवति सोमारौद्रं चरुं निर्वपेत्प्रजाकामः सोमो वै रेतोधा
अग्निः प्रजानां प्रजनयिता सोमं एवास्मै रेतो दधात्यग्निः
प्रजां प्रजनयति विन्दते (५५)

प्रजाः सोमारौद्रं चरुं निर्वपेदभिचरन्सौम्यो वै देवतया
पुरुष एष रुद्रो यदग्निः स्वाया एवैनं देवतायै निष्क्रीय
रुद्रायपि दधाति ताजगार्तिमाच्छति सोमारौद्रं चरुं
निर्वपेज्ज्योगामयावी सोमं वा एतस्य रसो गच्छत्यग्निः
शरीरं यस्य ज्योगामयति सोमादेवास्य रसन्निष्क्रीणात्यग्नेः
शरीरमुत यदि (५६)

इ॒तासु॑र्भव॒ति जी॒वत्ये॒व सो॒मारु॑द्रयो॒र्वा ए॒तङ्ग॑सि॒तः होता॒
निष्पि॑ब॒दति॒ स ई॒श्वर॒ आ॒र्ति॒मा॒र्तो॒रनु॒द्वान् हो॒त्रा दे॒यो वहि॑र्वा
अ॒नु॒द्वान् वहि॑र॒होता॒ वहि॑नै॒व वहि॑मा॒त्मानः॑ स्पृ॒णोति॑
सो॒मारो॑द्रं च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त॒ स्वेऽस्मा॑ आ॒यत॑ने॒ भ्रातृ॑व्यं
जन॑ये॒यमि॒ति वेदि॑ परि॒गृह्या॑र्द्धमु॒द्धन्या॑दर्द्ध॒त्रार्द्धं ब॒र्हिषः
स्तृ॒णीया॑दर्द्धं ना॒र्द्धमि॒च्छस्य॑भ्या॒दद्ध्या॑दर्द्धं न स्व ए॒वास्मा॑
आ॒यत॑ने॒ भ्रातृ॑व्यं जन॑यति॥ (५७)

रुद्रो भेषजं विन्दते यदि स्तृणीयादर्द्धं द्वादश च॥ [१०]

ऐ॒न्द्रमे॑का॒दश॑क॒पालं॒ निर्व॑पे॒न्मारु॑तः॒ सप्त॑क॒पालं॒ङ्गाम॑काम
इ॒न्द्रश्चै॒व म॒रुत॑श्च॒ स्वेन॑ भा॒गधे॑ये॒नोप॑ धा॒वति॒ त ए॒वास्मै॑
स॒जा॒ता॒न्प्रय॑च्छन्ति॒ ग्राम्ये॑व भ॒वत्या॑ह॒वनी॑यं ऐ॒न्द्रम॑धि॒श्रय॑ति
गा॒र्हप॑त्ये॒ मारु॑तं पा॒पव॑स्य॒सस्य॑ वि॒धृत्यै॑ सप्त॒कपालो॑ मारु॒तो
भ॑वति॒ सप्त॑ग॒णा वै म॒रुतो॑ गण॒श ए॒वास्मै॑ स॒जा॒तान॑वरु॒न्धे-
ऽनु॑च्यमा॒न् आ॑सा॒दय॑ति॒ विश॑मे॒व (५८)

अ॒स्मा अनु॑व॒र्त्मानं॑ करोत्ये॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त
क्ष॒त्राय॑ च वि॒शे च॑ स॒मद॑न्द॒द्ध्यामि॒त्यैन्द्र॑स्या॒वद्य॑न्ब्रू॒यादिन्द्रा॑यानु॒
ब्रू॒हीत्या॑श्राव्यं ब्रू॒यान्म॒रुतो॑ य॒जेति॑ मारु॒तस्या॑व॒द्यन्ब्रू॒यान्म॒रुद्भ्यो-

ऽनुब्रूहीत्याश्राव्यं ब्रूयादिन्द्रं यजेति स्व एवैभ्यो भागधेये
समदन्दधाति वितृ० हाणास्तिष्ठन्त्येतामेव (५९)

निर्वपेद्यः कामयेत कल्पेन्निति यथादेवतमवदाय
यथादेवतं यजेद्भागधेयेनैवैनान् यथायथं कल्पयति कल्पन्त
एवैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेद्वैश्वदेवं द्वादशकपालं ग्रामकाम
इन्द्रश्चैव विश्वा०श्च देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त
एवास्मै सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवत्यैन्द्रस्यावदाय
वैश्वदेवस्यावद्येदथैन्द्रस्य (६०)

उपरिष्ठादिन्द्रियेणैवास्मा उभयतः सजातान्परि-
गृह्णात्युपाधाय्यपूर्वयं वासो दक्षिणा सजातानामुपहित्यै
पृश्नि्यै दुग्धे प्रैयङ्गवं चरुं निर्वपेन्मरुद्भ्यो ग्रामकामः पृश्नि्यै
वै पयसो मरुतो जाताः पृश्नि्यै प्रियङ्गवो मारुताः खलु
वै देवतया सजाता मरुत एव स्वेन भागधेयेनोपधावति
त एवास्मै सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति प्रियवती
याज्यानुवाक्ये (६१)

भवतः प्रियमेवैन० समानानां करोति द्विपदा पुरोनुवाक्या
भवति द्विपद एवावरुन्धे चतुष्पदा याज्या चतुष्पद एव

प॒शून॑वरु॒न्धे दे॒वासुराः॑ सं य॑त्ता आस॒न्ते दे॒वा मि॒थो
विप्रि॑या आस॒न्ते ३ऽन्यो॑न्यस्मै ज्यैष्ठ्या॒याति॑ष्ठमा॒नाश्चतु॑र्धा
व्य॑क्राम॒न्नग्नि॑र्वसु॒भिः सोमो॑ रु॒द्रैरिन्द्रो॑ म॒रुद्वि॑र्वरु॒ण आदि॒त्यैः
स इन्द्रः॑ प्र॒जाप॑तिमुपा॒धाव॑त्तम् (६२)

ए॒तया॑ सं॒ज्ञान्या॑ऽयाज॒यद॒ग्नये॑ वसु॑मते पु॒रोडा॑शम॒ष्टा-
क॑पालं नि॒र्वप॑त्सोमा॒य रु॒द्रव॑ते च॒रुमिन्द्रा॑य म॒रुत्व॑ते
पु॒रोडा॑शमेकादशकपालं वरु॑णायाऽऽदि॒त्यव॑ते च॒रुन्ततो॑
वा इन्द्रं॑ दे॒वा ज्यैष्ठ्या॑याभि॒ सम॑जानत॒ यः स॑मानैर्मि॒थो
विप्रि॑यः स्यात्तमे॒तया॑ सं॒ज्ञान्या॑ याज॒येद॒ग्नये॑ वसु॑मते
पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पालं नि॒र्वपे॑त्सोमा॒य रु॒द्रव॑ते च॒रुमिन्द्रा॑य
म॒रुत्व॑ते पु॒रोडा॑शमेकादशकपालं वरु॑णायाऽऽदि॒त्यव॑ते
च॒रुमिन्द्र॑मे॒वैनं॑ भू॒तज्यैष्ठ्या॑य स॒माना॑ अ॒भिस॑ज्जानते वसि॑ष्ठः
स॒माना॑ना॒ भव॑ति॥ (६३)

विशंमेव तिष्ठन्त्येतामेवाथैन्द्रस्य याज्यानुवाक्ये तं वरुणाय चतुर्दश च॥—[११]

हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भ आपो॑ ह॒ यत्प्र॑जापते। स वे॑द पु॒त्रः पि॒तर॑ꣳ स
मा॒तर॑ꣳ स सू॒नुर्भु॑व॒त्स भु॑व॒त्पुन॑र्मघः। स द्यामौ॒र्णोद॑न्तरि॒क्षꣳ
स सु॒वः स वि॒श्वा भु॒वो अ॒भव॑त्स आऽभ॑वत्। उदु॒त्यश्चि॒त्रम्।

सप्र॒ल॒वन्न॒वी॒य॒साऽग्रे॑ द्यु॒ग्नेन॑ सं॒ यता॑। बृ॒हत्त॑तन्थ भा॒नुना॑।
नि॒का॒व्या वे॒धसः॑ श॒श्व॒तस्कर॑हस्ते॒ दधा॑नः (६४)

न॒र्या पु॒रूणि॑। अ॒ग्नि॒र्भुव॑द्रयि॒पती॑ रयी॒णाः स॒त्रा च॑क्रा॒णो
अ॒मृता॑नि॒ विश्वा॑। हि॒र॒ण्य॒पाणि॑मू॒तये॑ सवि॒तार॒मुप॑ ह्वये। स
चे॒त्ता दे॒वता॑ प॒दम्। वा॒मम॒द्य स॑वि॒तर्वा॒ममु॒ श्वो दि॒वेदि॑वे
वा॒मम॒स्मभ्य॑ सा॒वीः। वा॒मस्य॑ हि क्षय॑स्य दे॒व भू॑रे॒रया॑ धि॒या
वा॒मभा॑जः स्याम। बडि॒त्था पर्व॑तानाङ्घ्रि॒द्रं बि॑भर्षि पृथि॒वि।
प्र या भूमि॑ प्रवत्वति म॒हा जि॒नोषि॑ (६५)

म॒हि॒नि। स्तोमा॑सस्त्वा वि॒चारि॑णि॒ प्रति॑ष्टोभन्त्य॒क्तुभिः॑। प्र
या वा॒ज॒न्न हे॑ष॒न्तं पे॑रुमस्य॑स्यर्जु॒नि। ऋ॒दूद॑रेण॒ सख्या॑ सचे॒य
यो मा॒ न रि॒ष्यै॑द्धर्य॑श्च पी॒तः। अ॒यं यः सोमो॑ न्यधा॑य्य॒स्मे
तस्मा॑ इन्द्रं॑ प्र॒तिर॑मे॒म्यच्छ॑। आ॒पा॒न्तम॑न्युस्तृ॒पल॑प्र॒भर्मा॑ धु॒निः
शि॒मीवा॑ञ्छरु॒माः ऋ॒जी॒षी। सोमो॑ विश्वा॑न्यत॒सा वना॑नि॒
ना॒र्वा॒गिन्द्रं॑ प्र॒तिमा॑नानि दे॒भुः। प्र (६६)

सु॒वा॒नः सोमं॑ ऋ॒तयु॑श्चि॒के॒तेन्द्रा॑य॒ ब्रह्मं॑ ज॒मद॑ग्नि॒रर्च॑न्।
वृ॒षा य॒न्ता॑सि॒ शव॑सस्तु॒रस्या॑न्त॒र्यच्छ॑ गृण॒ते ध॒र्त्रं दृ॑ह।
स॒बाध॑स्ते॒ मद॑श्च शुष्म॒यं च॒ ब्रह्म॑ नरो॑ ब्रह्म॒कृतः॑ सपर्य॒न्।

अ॒र्को वा॒ यत्तु॒रते॒ सोम॑चक्षा॒स्तत्रे॑दिन्द्रो॒ दध॑ते पृ॒थ्सु तु॒र्याम्।
वष॑ट्ते विष्णवा॒स आ कृ॑णोमि॒ तन्मे॑ जुषस्व शिपिविष्ट
हव्यम्। (६७)

वर्ध॑न्तु त्वा सुष्टु॒तयो॒ गिरो॑ मे यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॑ सदा॑
नः। प्र तत्ते॑ अद्य शि॑पिविष्ट॒ नामा॑र्यः श॑सामि व॒युना॑नि
वि॒द्वान्। तं त्वा॑ गृणामि त॒व स॒म त॑वीया॒न्क्षय॑न्तम॒स्य रज॑सः
परा॒के। कि॒मित्ते॑ विष्णो परि॒चक्ष्य॑ भू॒त्प्रय॑द्व॒वक्षे॑ शि॑पिवि॒ष्टो
अ॑स्मि। मा वर्षो॑ अ॒स्मदप॑गूह ए॒तद्य॑द॒न्यरूपः॑ स॒मिथे॑
ब॒भूथ॑। (६८)

अ॒ग्ने दा॒ दा॒शुषे॑ र॒यिं वी॒रव॑न्तं परी॑णसम्। शि॒शी॒हि नः॑
सूनु॑मतः। दा नो॑ अ॒ग्ने श॒तिनो॒ दाः स॑ह॒स्त्रिणो॑ दुरो न वाज॒ः
श्रु॒त्या अ॒पावृ॑धि। प्राची॑ द्यावा॑पृथि॒वी ब्र॒ह्म॑णा कृ॒धि सु॒वर्णं
शु॒क्रमु॑षसो विदि॑द्युतुः। अ॒ग्निर्दा॑ द्रवि॑णं वी॒रपे॑शा अ॒ग्निर्ऋ॑षि॒
यः स॒हस्रा॑ स॒नोति॑। अ॒ग्निर्दिवि॑ ह॒व्यमा॑त॒ताना॑ग्ने॒र्धामा॑नि॒
विभृ॑ता पुरु॒त्रा। मा (६९)

नो म॒र्द्धी॒रा तू भ॑र। घृ॒तं न पू॑तं त॒नूर॑रे॒पाः शुचि॑ हिर॑ण्यम्।
तत्ते॑ रु॒क्मो न रो॑चत स्वधावः। उ॒भे सु॑श्चन्द्र स॒र्पिषो॑ दर्वी॑

श्रीणीष आ॒सनि॑। उ॒तो न॒ उत्पु॑पूर्या उ॒क्थेषु॑ शवसस्पत॒ इष॑ऽ
स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र। वा॒यो श॒त९ ह॑रीणां युवस्व॒ पोष्या॑णाम्।
उ॒त वा॑ ते सह॒स्त्रिणो॒ रथ॒ आ या॑तु पाजसा। प्र याभिः (७०)

यासि॑ दा॒श्वा९स॒मच्छा॑ नि॒युद्धि॑र्वायविष्टये॒ दुरो॑णे। नि
नो॑ र॒यि९ सु॒भोज॑सं युवे॒ह नि वी॑रव॒द्रव्य॒मश्वि॑यं च॒
राधः॑। रे॒वती॑र्नः सध॒माद् इ॒न्द्रे स॑न्तु तु॒विवा॑जाः। क्षु॒मन्तो॒
याभि॑र्मदे॒म। रे॒वा९ इ॒द्रेव॑तः स्तो॒ता स्या॑त्वाव॑तो म॒घोनः॑।
प्रेदु॑ हरि॒वः श्रु॑तस्य॑॥ (७१)

जि॒नोषि॑ देभुः प्र ह॒व्यं ब॒भूथ॒ मा याभि॑श्चत्वारि॒शच्च॑॥ [१२]

प्रजाप॑तिस्ताः सृष्टा अ॒ग्नये॑ पथि॒कृतेऽ॒ग्नये॑ कामा॒याग्नयेऽ॒न्नव॑ते वैश्वान॒रमा॑दित्यं च॒रुमै॒न्द्रं च॒रुमि॒न्द्रा॒यान्वृ॑जव आ॒ग्नावैष्ण॑वमसौ
सो॒मारा॑द्रुमै॒न्द्रमे॒काद॑शकपाल९ हिरण्यग॒र्भो द्वाद॑श॥ (१२) प्रजाप॑तिर॒ग्नये॑ कामा॒याभि॑ सम्भ॒वतो॒ यो वि॑द्विषा॒न्यो॒रिद्धे॑
सन्न॑ह्येदा॒ग्नावैष्ण॑वमु॒परि॑ष्टाद्यासि॑ दा॒श्वा९स॒मेक॑सप्ततिः॥ (७१) प्रजाप॑तिः प्रेदु॑ हरि॒वः श्रु॑तस्य॑॥

आ॒दि॒त्येभ्यो॑ दे॒वा वै मृ॒त्योर्दे॒वा वै स॒त्रम॑र्य॒म्णे प्रजा॑प॒ते॒स्त्रय॑स्त्रि९शत्प्रजाप॑तिर्दे॒वेभ्योऽ॒न्नाद्य॑न्दे॒वासुरा॑स्तात्रज॑नो द्ध॒र्वोऽसि॑
यन्न॑वम॒ग्निं वै प्रजा॑प॒तिर्व॑रुणाय॒ या वा॑मि॒न्द्रावरु॑णा स॒प्रब॑वच्चतु॒र्दश॑॥ 14॥ आ॒दि॒त्येभ्य॑स्त्वष्ट॒रस्मे दान॑कामा ए॒वाव॑रुन्धेऽ॒ग्निं वै
स॒प्रब॑वथ्यदंश्चा॒शत्॥ 56॥ आ॒दि॒त्येभ्यः॑ सु॒व॑र॒पो जि॑गाय॥